

Времето и часот –контрастивна анализа во македонскиот, српскиот и германскиот јазик

д-р Валентина Илиева

Универзитет „Св. Климент Охридски“ Битола

проф. д-р Билјана Ивановска

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

м-р Симона Монавчева

ЦОУ „Тодор Ангелевски“-Битола

Кристина Илиева

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

Времето и изразувањето на времето во часови се елементи кои ја отсликуваат културата на еден народ и затоа треба на истото да се обрне внимание при изучувањето на часот како на мајчин така и на странски јазик. Голема е веројатноста изучувачите на странскиот јазик да го користат времето и изразувањето на времето во часови при секојдневната комуникација. Во ситуации на невладеене на истото, можат да се јават проблеми во комуникацијата. За спречување на истите, наставниците по мајчин и странски јазик треба да овозможат правилно совладување и примена на времето изразено во часови на мајчин и странски јазик.

Во секојдневната комуникација во светот потребно ни е времето, времето искажано во часови за договорање на термин за средба, за деловен состанок, за средба со пријатели, за посета на училиште и факултет, секаде онаму каде што нешто се остварува во одредено време. За да не го пропуштиме нашиот автобуски, железнички или авионски превоз мора да се придржуваме кон определено време изразено во час. Причината зошто токму српскиот, германскиот и македонскиот јазик во овој труд се споредуваат на оваа тема е доста интересна и подолго време размислувана. Опсервацијата која е извршена во наставата по германски како странски јазик за ученици од Република Македонија токму во лекцијата за изучување на часот, резултира со споменување на српскиот јазик односно искажување на времето во часови т.е. часот на српски јазик поради сличностите во германскиот и српскиот јазик, а разликите со македонскиот јазик, беше всушност и поводот за пристапот кон едно вакво истражување.

Дефинирање време, саат и час

Што е време? Во Речникот на македонски јазик¹ поимите време, саат и час се толкуваат на следниот начин: **време** се толкува 1. како траење на она што се мери со секунди, минути, часови и сл., 2. како период од годината или деноноќјето, 3. како епоха, историски момент и 4. Граматички како глаголска категорија; **саат** се толкува 1. како единица за време рамна на дваесет и четврти дел од деноноќието, 2. како часовник, 3. како момент, 4. како мера за пат; а **час** 1. како мерка, единица за време – што се дели на 60 минути, 2. само sg и

¹ Речник на македонски јазик со српскохрватски толкувања: Тодор Димитровски, Благоја Корубин, Трајко Стаматоски, редактор: Блаже Конески, Македонска книга Графички завод Гоце Делчев, Скопје 1986

членувано за определено време од деноноќието, 3 како време определено за учебни занимања-лекција, 4. како момент.

Во Српскохрватско - Македонски Речник² од термините часовник, сат и време се толкувани на македонски јазик како што следи: **časovnik** џебен часовник - ručni časovnik рачни часовник - srebrni časovnik сребрен часовник - zlatan časovnik златен часовник - zidni časovnik ѕиден часовник; **sat** m. часовник; час, саат (нар.) (džepni sat џебен часовник - ručni sat рачен часовник - kroz pola sata по половина час - koliko je sati ? колку е часот? - u dva sata во два часот - sat заостаје часовникот оди напред) и **vreme** n. време (krajnje vreme крајно време - najbolje vreme godine најубаво време во годината - na vreme навреме - u poslednje vreme во последно време - vreme letenja време за летањето - vreme setve време на сеидба - vreme u gramatici за време.

Во големиот речник на Лангеншајдт³ Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache поимот **време** „die Zeit“ се толкува 1. како поминувањето на часови, денови и години итн., 2. време кое стои за нешто на располагање или кое е потребно за нешто, 3. како временски период или фаза кои се поврзани со случки или состојби, 4. како ограничено време кое некој го има на располагање за одредено дејствие, 5. како резултат за мерење на време, 6. како дел од историјата, 7. како сегашност, 8. како време во една зона на земјата, 9. како време изразено во часови, 10. како момент или временски период, 11. како ситуација или прилика која е правилна или соодветна за одредена случка или дејствие, 12. како глаголско време; **саат** „die Uhrzeit“ се толкува 1. како време во денот кое го покажува часовникот; а **час** „die Stunde“ 1. еден од 24 делови на кои е поделен денот, кратенката Std. <четвртина час, половина час, цел час, скоро еден час; 2. Часот во кој нешто се случува; 3. Наставен час по некој предмет; 4. Во часот- сега во овој момент; 5. Во подоцнежен час; 6. Во мирен час-кога е време за размислување; 7. Некому голем час-кога некој има можност да покаже што умее; 8. Часот на вистината; 9. Часот нула-времето во кое се случува нешто многу важно односно започнува пресврт; 10. Часот X момент во иднината во кој треба да се случи нешто важно.

Мерење и запишување на време

Мерењето на време е најстариот стремеж на човекот и може 6.000 години наназад во минатото да се следи. Цели генерации од областа на математиката и природните науки перманентно се стремееа за се попрецизна точност во мерењето на времето. Ова води кон редица на конструктивни промени. Внатрешната структура и изгледот на часовникот се менуваше со текот на времето. Тие се градеа се попрецизно и се помали се до механичките часовници, какви што ги знаеме денес. Денес времето се мери со основните мерки час, минута и секунда.

² Српскохрватско-Македонски речник: Ѓ. Милошев, В. Груиќ, Ќорвезироски, Б. Благоески, А. Џукески -трето фототипско издание- Македонска Книга „Просветно Дело,, Скопје -1989

³ Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache: Prof. Dr. Dieter Götz, Prof. Dr. Günther Haensch, Prof. Dr. Hans Wellmann, Langendscheidt KG, Berlin und München, 2002, 5. Auflage

македонски	српски	Германски
1 ден=24 часа	1 дан=24 часова	1 Tag = 24 Stunden ⁴
1 час=60 минути	1 час=60 минута	1 Stunde = 60 Minuten
1 минута= 60 секунди	1 минута=60 секунди	1 Minute = 60 Sekunden
половина час=30 минути	пола час=30 минута	eine halbe Stunde = 30 min
четвртина час= 15 минути	четврт час=15 минута	eine viertel Stunde = 15 min
три четвртини час= 45 минути	три четвртина часа= 45 минута	eine dreiviertel Stunde = 45 min

Официјален и неофицијален начин на изразување на времето во часови

Во исказување на времето разликуваме официјален и неофицијален начин на изразување на времето. Кај официјалниот начин се служиме со броеви од 0-24, а кај неофицијалниот со броевите од 0-12 кај сите три третирани јазици.

Официјален начин на изразување на времето во часови		
македонски јазик	српски јазик	германски јазик
6:05 ч. шест часот и пет минути	6:05 ч. шест сати и пет минута	6:05 sechs Uhr fünf
8:45 ч. осум часот и четириесет и пет минути	8:45 с. Осам сати и четириесет и пет минута	8:45 acht Uhr fünfundvierzig
10:00 ч. десет часот	10:00 десет часова	10:00 Uhr zehn Uhr
10:20 ч. десет часот и дваесет минути	10:20 десет часова и дваесет минута	10:20 Uhr zehn Uhr zwanzig
13:10 ч. тринаесет часот и десет минути	13:10 с. Тринаст сати и десет минута	13:10 Uhr dreizehn Uhr zehn
17.40 ч. Седумнаесет часот и четириесет минути	17:40 с. Седамнаст сати и четиридесет минута	17:40 Uhr siebzehn Uhr vierzig
21:30 ч. дваесет и еден часот и триесет минути	21:30 ч. дваесет и један сати и тридесет минута	21:30 einundzwanzig Uhr dreißig

При подготвувањето на овој труд најдовме на две различни употреби во кажувањето на времето во српскиот јазик во однос на зборовите сат и час. Расчистувајќи ја таа дилема, ги цитираме следните толкувања:

„Obe te reči, i *sat* i *čas*, mogu se i moraju upotrebljavati u srpskome jezičkom standardu, ali je moguće i njihovo redovno značenjsko razlikovanje, tačnije – značenjsko *urazličavanje* (semantičko diferenciranje).

Vuk Karadžić u svome *Srpskom rječniku* (1818. i 1852. godine) u značenju *60 minuta* ima samo *sat*, dok mu *čas* znači isključivo *trenutak, tačka u vremenu*, s primerima: *za čas, za jedan čas, časom, čas prije i maločas*.“⁵

⁴ http://vs-material.wegerer.at/mathe/pdf_m/masse/uhr/TafelnWandStunden.pdf

⁵ <https://www.rastko.rs/filologija/odbor/odluka001.html>

Неофицијален начин на изразување на времето во часови		
македонски јазик	српски јазик	германски јазик
6:05 ч. шест и пет	6:05 ч. шест и пет	6:05 Uhr fünf nach sechs
8:45 ч. петнаесет до девет/ девет без петнаесет	8:45 с. петнаест до девет	8:45 Uhr Viertel vor neun
10:00 ч. десет	10:00 десет	10:00 Uhr zehn
10:20 ч. десет и дваесет	10:20 двадесет по десет	10:20 Uhr zwanzig nach zehn/ zehn vor halb elf
13:10 ч. еден и десет	13:10 с. десет по један	13:10 Uhr zehn nach eins
17.40 ч. дваесет до шест/ шест без дваесет	17:40 с. Двадесет до шест	17:40 Uhr zwanzig vor sechs/ zehn nach halb sechs
21:30 ч. девет и пол	21:30 ч. пола десет	21:30 Uhr halb zehn

Во Српско-македонски речник и разговорник⁶ претставено е времето изразено на македонски и српски јазик, табелата е дополнета со германскиот јазик и ги претставува разликите и сличностите кај македонскиот, српскиот и германскиот јазик.

македонски јазик	српски јазик	германски јазик
Колку е часот?	Колико је сати?	Wie spät ist es?
Точно е седум часот.	Тачно је седам сати.	Es ist genau sieben Uhr.
Седум и десет.	Седам и десет.	Es ist zehn nach sieben.
Седум и петнаесет.	Седам и петнаест.	Es ist sieben Uhr fünfzehn.
Пола девет.*	Пола девет.	Es ist halb neun.
Петнаесет до осум.	Петнаесет до осам.	Es ist Viertel vor acht.
Десет до осум.	Десет до осам.	Es ist zehn vor acht.
Час, минута, секунда.	Сат, минут, секунда.	Stunde, Minute, Sekunde

*Во македонскиот јазик нема пола девет, туку осум и пол.

Изучувањето на времето во наставата по мајчин и во наставата по странски јазик

Зошто е важно децата да го владеат часовникот?⁷ Децата од најрана возраст го запознаваат часовникот преку едноставни наставни материјали и така учат сами да го читаат времето. Тоа им посредува една самостојност и е од големо значење, бидејќи без часовникот и без времето секојдневието тешко се менаџира. Учењето на саатот и времето е за децата посебно интересно и им причинува радост. Ако детето го владее часовникот тоа знаење е веднаш применливо и се интегрира во секојдневието. Детето може да си го планира текот на денот, да си го распредели времето и сето тоа дава една одредена слобода само да одлучува.⁸ Тоа сознава дека има време за спиење, за јадење и време во кое се учи, време во

⁶ Српско-македонски речник и разговорник, Книгоиздателство „Феникс“ Скопје 2004

⁷ <http://www.uhrzeitlernen.de/uhr-beherrschen.php>

⁸ <http://www.uhrzeitlernen.de/tagesablauf.php>

кое се игра итн. Посебно при учењето тоа игра голема улога бидејќи некои деца можат повеќе да се концентрираат за учење претпладне, некои попладне или навечер.

Во Република Србија за **предшколски деца** има различни книги во кои се претставени игри за совладување на броеви, бои, часот и денови во седмицата. Овде наведуваме по случаен избор само еден пример книгата „Мој дан“⁹. Веднаш на почетокот на „Мој дан“ има рубрика „Добро дошли!“ во која се објаснува за што служи оваа книга „Кроз игру и забаву деца уче броеве, боје, сате и дане у неделји. Цртањем, бојењем, рачунањем и решавањем мозгалица, дете креативно проводи дан и при том стиче осећај за време.“ На страна 12 детето се запознава со времето и часовникот и добива задача да го впише точното време. Потоа има др. задачи со поврзување стр.19 и впишување на сказалките на стр.22 и обележување на точно време на стр.26 и 27 и пишување на точното време на стр.32 и 49. За контрола на впишаните податоци постои решение во форма одговори од стр.58 до стр.63.

Во Република Србија за **учениците** го изучуваат сатот во основно училиште со учебникот во второ одделение¹⁰. Истиот е одобрен за употреба во настава од Министерот за образование на Република Србија.¹¹ Учениците од второ одделение во овој учебник ќе научат да го користат часовникот и календарот „Научићеш да користиш часовник и календар, као и како да се не изгубиш у насељу или лакше пронађеш место становања својих другова“, од воведот на страна 4. На стр.54 се среќава темата “Колико траје дан“ во која тема е објаснето колку време трае едно деноноќие со еден прекрасен цртеж за ден и ноќ и часовите. „Дан траје од поноћи до поноћи. После поноћи почиње нови дан. Људима је потребно да тачно знају када ќе се током дана састати, нешто заедно радити, дружити се. Зато су дан поделили на двадесет четири једнака дела. Сваки тај део назива се **час**. То значи да дан има **24 часа**.“ На прашањето колку трае часот во истиот учебник ученикот ги добива следните објаснувања: „Људи су и часове поделили на једнаке делове. Ти делови се називају **минути**. Један час има **60 минути**.“ Кључот на оваа лекција претставува констатацијата: „Дан траје: •од поноћи до поноћи, •24 часа (1 час-60 минути). Учениците добиваат различни задачи во оваа лекција да размислат: во колку часот завршува денот, во колку часот се означува дека поминал пола ден, колку минути трае пола час, четвртина час, за колку минути стигнува ученикот од дома до училиште итн. Со помош на временска оска од 1 час односно 60 минути колку време трае школскиот час, големиот одмор и малиот одмор. Понатаму на стр. 56 и 57 учениците го совладуваат часовникот, составните делови на часовникот- сказалките, што покажуваат деловите од часовникот, малата и големата сказалка и како знаеме колку е часот. Преку цртеж на часовник има објаснување: „Бројчаник је подлога са уређеним низом бројеви означавају часове. Између бројева су цртице које означавају минуте. Њих има 60. Између свака два броја на бројчанику, који означавају часове, има 5 цртица које означавају минуте. Мала казаљка показује часове. У току једног дана она два пута обиђе цео круг. Када први пут обилази круг, мала казаљка

⁹ „Мој дан“, илустрација: Горан Грбић и текст: Оливера Грбић наменето за деца од 5-7 години од издавачката куќа Евро-Ћунти, Београд, 2012

¹⁰ „Свет око нас“, Биљана Гачановић, Љиљана Новковић и Биљана Требјешанин уџбеник за други разред основне школе од издавачката куќа Завод за уџбенике, Београд, 2011

¹¹ Министар просвете Републике Србије, решењем број 650-02-00736/2010-06 од 27.01.2011 године, одобрио је овај уџбеник за издавање и употребу у 2.разреду основне школе

показује часове од 1 до 12. Када други пут обилази круг, показује часове од 12 до 24. Колико је часова сазнајемо тако што гледамо шта показују казаљке на бројчанику часовника. Када је мала казаљка на неком броју, а велика на броју 12, онолико је часова колико показује мала казаљка. После тога почиње следећи час. Велика казаљка показује колико је минута прошло после часа који показује мала казаљка. Мала казаљка се истовремено лагано примиче броју који означава следећи час.“

Со помош на четири претставени часовници се воведува часот на часовникот започнувајќи во 10 часот, на вториот се претставува 10 часот и десет минути-искажувајќи дека се поминати 10 минути од претходниот часовник. На третиот часовник убаво се објаснува каде се наоѓаат двете сказалки за прикажување на 10 часот и 30 минути притоа наведувајќи го официјалното време „10 часова и 30 минута или пола једанаест“. На четвртиот и последен часовник претставен во оваа лекција е прикажано времето 10:40 ч. Притоа прашувајќи колку минути се останати до 11 часот и колку минути се поминати од 10 часот. За на крај да е претставен часот официјално и неофицијално „Кажемо да је 10 часова и 40 минута или да је 20 минута до 11 часова“, но притоа не истакнувајќи експлицитно дека овде се работи за официјално и неофицијално кажување на времето. Поаѓаме од тоа дека наставникот на овој час сеуште не го објаснува истото со оглед на возраста на учениците. На стр.65 од овој учебник е претставена историјата на часовниците. На прашањето „Какви су били први часовници?“ е даден одговор како луѓето многу одамна се снаоѓале со мерење на времето, според сонцето така што првите часовници биле сончеви, потоа огнени часовници со свеќи, па песочните часовници и на крај по откритијето на часовник-машина со механизмите на кули и црквите. Покрај цитираниот учебник учениците имаат работна тетратка „Истраживанка радна свеска уз уџбеник Свет око нас за други разред основне школе“¹². Истраживанката е одобрена за употреба во настава од Министерот за образование на Република Србија¹³. Во оваа Истраживанка се содржани истите теми како и во учебникот. Во втората тема „Кретање и сналажење у простору и времену“ на страна 22 се наоѓаат вежби на темата „Колико је часова“ задача 1 е формулирана така што учениците треба да нацртаат сказалки на часовникот како што е напишано над секој часовник и на страна 23 „Различито време-различити послови“ со задача број 2 ученикот се поттикнува да размисли кога ги прави активностите кои се претставени на сликите и да го внесе часот на реализирање на истите, за да на страна 24 во темата „Правим часовник“ е зададена задачата да се изработи часовник. За проверка на наученото учениците од второ одделение имаа „Проверанка“¹⁴. Во работната книга „Проверанка“ на страна 22 има задачи од типот: да се нацртаат сказалки според наведеното време, според активноста која ја прави ученикот и ученикот да изработи сам часовник.

Во Република Србија **странците** можат да го изучуваат српскиот јазик со помош на учебници за српски јазик за странци. Како учебник кој ќе биде анализиран во овој труд

¹² Свет око нас за други разред основне школе, Биљана Гачановић, Биљана Требјешанин и Љиљана Новковић, Завод за уџбенике, Београд, 2011

¹³ Министар просвете Републике Србије, решењем број 650-02-00736/2010-06 од 27.01.2011 године

¹⁴ „Проверанка“ Контролна свеска уз уџбенички комплет Свет око нас за други разред основне школе од авторите Биљана Гачановић, Биљана Требјешанин и Љиљана Новковић, Завод за уџбенике, Београд, 2007

земен е „Српски за странце РЕЧ по РЕЧ“¹⁵ . На веб страната на Институтот за стране језике Београд¹⁶ наведени се следните информации: „Удбеник је намењен правим почетницима који желе да науче српски језик. Има 24 наставне јединице и три ревизије, као и кратак преглед граматике на српском и на англиском језику. Свака лекција садржи: Основни текст и вежбања, текст, кратак преглед граматике и вежбања, текст, вежбања и учење ћирилице. Удбеник садржи парцијални и абецедни речник. Саставни део наставног материјала чини и РАДНА СВЕСКА. Циљ аудио материјала и радне свеске је оспособљавање полазника за слушање и разбирање говорног језика, као и савладавање оба писма – ЋИРИЛИЦЕ и ЛАТИНИЦЕ . Уз удбеник и радну свеску израђени су и: приручник за наставнике и аудио материјал за рад у разреду или индивидуално.“ Во самиот учебник во трета лекција во делот А се наоѓа текст за семејството Попович и нивниот дневен распоред со наведување на часовите кога стануваат, појаднуваат, ручаат и вечераат. Наведени се следните часови: **6.15 шест и петнаесет, 6.30 шест и тридесет, 8 ујутро, 3.30 три и тридесет и 8 сати.** Потоа следи една вежба со внесување на сказалките за времињата 6.15 шест и петнаесет, шест и тридесет, седам сати, три и тридесет. Во А 1 вежбите има претставување употреба на зборот сат во еднина и во множина и на официјалното и неофицијално време: 1 сат, 2,3,4 сата, 5 сати; 11.05 једанаесет сати и пет минута и 11.50 једанаесет сати и педесет минута или десет до дванаесет. 10.30 десет и тридесет/пола једанаесет, 9.05 девет и пет, 9.55 девет и педесет пет/пет до десет. Следуваат задачи со впишување на часот. Во вежбата С имаме слика од телевизиски екран на кој се гледа спикер кој ги поздравува гледачите со: Добро вече! Точно је 22 сата. До самата слика има кус дијалог меѓу Марко и Милош кои дискутираат за часот 22 и 10 сати увече и часот во Австралија. Во вежбата П имаме броеви од 1 до 24 и броеви од 1 до 12 подне и 1 до 12 поноќ со цел да се објасни официјалниот и неофицијалниот начин на изразување на времето. Следи вежба со впишување на часот на официјално и неофицијално време. 18.15 осамнаест и петнаест/ шест и петнаест итн.

Во Република Македонија за **учениците** запознавањето со мерењето на времето започнува во прво одделение. Според Бирото за развој на образование како едно од подрачјата и очекувани резултати според Наставната програма за прво одделение е „Ученикот почнува да разбира и да употребува одредени единици за време, на пр. минути, часови, денови, недели, месеци и години; го чита времето (часот) и ги знае клучните времиња на денот; Ги подредува деновите во неделата и други познати настани.“¹⁷. Во учебникот по Математика за прво одделение трет дел одобрен од Cambridge¹⁸ имаме воведување на времето и часовникот со вежба за запишување на времето, цртање на стрелките на часовникот така што ќе го покажуваат точното време и пополнување на табелата на часот со активностите на сликите на стр. 33, 34 и 35. Во наставната програма за предметот Математика за второ одделение забележано е дека „Ученикот ги знае единиците за време (секунда, минута, час, ден, недела, месец и година), го знае односот меѓу последователните единици за време, го чита времето до половина час на дигитален и аналоген часовник, го мери времетраењето на некои активности со користење на секунди

¹⁵ „Српски за странце РЕЧ по РЕЧ“ Маша Селимовиќ-Момчиловиќ и Љубица Живаниќ¹⁵ почетни течај до издавачот Институт за стране језике Београд, 2007

¹⁶ <http://www.isj.rs/sr/index.html>

¹⁷ <http://bro.gov.mk/docs/nastavni-programi/Cambridge/Programa%20matematika%20I%20oddelenie.pdf>

¹⁸ Математика за прво одделение трет дел, Cambridge Karen Morrison, Арс Ламина 2015

и минути, ги знае и ги подредува деновите во неделата и месеците во годината.“ За да се постигне таа цел во учебникот по математика Математика за второ одделение втор дел одобрен од Cambridge¹⁹ учениците прават вежби на запишување на временски периоди во табела, вршат мерење на време за нивни активности, го читаат времето на секој претставен часовник и го поврзуваат со секој претставен цртеж и запишуваат колку е часот на секој часовник на пр. **два часот, единаесет и пол, три и пол, десет и пол** итн. Во наставната програма за предметот Математика за трето одделение²⁰: „Ученикот предлага и користи соодветни единици за мерење на времето и го знае односот меѓу нив (секунда, минута, час, ден, недела, месец, година), го чита времето на аналогни и дигитални часовници, до најблиску 5 минути на аналоген часовник и најблиската минута на дигитален часовник, почнува да пресметува едноставни временски интервали во часови и минути, чита календар и пресметува временски интервали во недели или денови“. Во учебникот по математика за трето одделение²¹ на стр. 39 го претставува времето во минути објаснувајќи: „Погледни го овој часовник. Малата стрелка само што поминала 11. За да прочиташ колку минути поминале, почни кај 12. Број по пет додека не стигнеш до 25. **Часот е 11 и дваесет и пет минути. Пишуваме 11:25.** Потоа следи задача за пресметување на времето кај тимови кои учествувале во еден натпревар. Следи гледање на часовникот и прикажување на време и запишување на времето што го покажува секој часовник и сл. А оваа тема завршува со проценување на време каде ученикот добива задачи за проценување на времето на разни активности. Секоја страница во учебникот завршува со упатување на соодветна вежба во работната тетратка. На стр.84 се воведува поимот „Во насока на стрелките на часовникот и обратно“ со следново објаснување: Стрелките на часовникот секогаш се движат во истата насока за да ги поминат редоследно броевите од 1 до 12. Ова движење се нарекува **во насока на стрелките на часовникот.** Спротивното движење се нарекува **во насока спротивна на стрелките на часовникот.** Во наставната програма за предметот Математика за четврто одделение²² „Ученикот го чита и кажува времето до најблиската минута на аналогни и дигитални 12-часовни часовници, гледа на часовник и го кажува времето претпладне и попладне, чита едноставен распоред и календар, пресметува временски интервали“. За постигнување на оваа цел во учебникот по Математика за четврто одделение²³ на стр. 18 е претставена темата „Часовник со стрелки“ со објаснување на аналоген часовник „Часовник со бројки и стрелки се нарекува аналоген часовник или само **часовник со стрелки.** Стрелката што покажува минути прави едно свртување за еден час, а стрелката што покажува часови прави едно свртување за 12 часа.“, потоа следат вежби на запишување со зборови на претставените времиња. На следната страница во учебникот се објаснува времето претпладне и попладне. Понатаму следи темата „Дигитален часовник“ со објаснување за истиот: „**Дигитален часовник** е часовник што користи само бројки за да го покаже времето. Времињата од полноќ до пладне се ‚претпладне‘. Времињата од пладне до полноќ се ‚попладне‘.“, за потоа да следи задача направи дигитален часовник. Учебникот упатува на вежби во работната тетратка. Во наставната програма за предметот

¹⁹ Математика за второ одделение втор дел, Cambridge Karen Morrison, Арс Ламина 2015

²⁰ <http://bro.gov.mk/docs/nastavni-programi/Cambridge/programa%20matematika%20III%20oddelenie.pdf>

²¹ Математика за трето одделение, Cambridge Karen Morrison, Арс Ламина 2014

²² <http://bro.gov.mk/docs/nastavni-programi/Cambridge/Nastavna%20programa-Matematika%20IV%20odd.pdf>

²³ Математика за четврто одделение, Cambridge Karen Morrison, Арс Ламина 2015

Математика за петто одделение²⁴ „Ученикот препознава и користи единици за мерење на времето (секунда, минута, час, ден, месец и година), го чита и споредува времето на аналогни и дигитални часовници во текот на едно деноноќие, чита распоред даден во 24 часа, пресметува временски интервали во секунди, минути и часови, користејќи дигитални и аналогни часовници, користи календар и пресметува временски интервали во денови и недели (го користи знаењето за бројот на деновите во календарските месеци), пресметува временски интервали во месеци или години.“. Во учебникот Математика за петто одделение²⁵ среќаваме тема „24-часовен запис на времето“ со објаснување „Наместо да ги броиме часовите од 1 до 12 претпладне и од 1 до 12 попладне, можеме да ги броиме од 1 до 24. Ова се нарекува **24-часовен запис на времето**.

Претпладне	Попладне
од 12 на полноќ до 11:59 претпладне од 00:00 до 11:59	од 12 напладне до 11:59 попладне од 12:00 до 23:59

Потоа следат вежби со запишување на времиња со зборови, запишување на претставените времиња со користење на 24-часовен запис на времето. Составен дел на оваа тема е читањето распореди каде се дадени вежби за читање на распоред и давање на информации за истиот.

Во Република Македонија **странците** можат да го изучуваат македонскиот јазик со помош на учебници за македонски јазик за странци. Како учебник кој ќе биде анализиран во овој труд земен е „Добре дојдовте на македонски јазик“²⁶. Во самиот учебник има информации: „Добре дојдовте на македонски јазик е курс по македонски јазик. Наменет е за млади возрасни и возрасни слушатели, со цел да ги доведе до ниво на коешто самостојно ќе можат да го употребуваат македонскиот јазик во секојдневната комуникација. Учебникот е ориентиран кон комуникативниот пристап и се фокусира врз развојот на јазичните вештини (разбирање на говор, говорење, разбирање на пишан текст-читање и пишување). Тој нуди теми и внимателно одбрани граматички структури во социјална и функционална употреба. Во учебникот е употребен фонд од околу 3.000 зборови. Јазичниот и тематскиот материјал изобилува со богатство на информации за македонската култура и цивилизација. „Добре дојдовте на македонски јазик“ користи комуникативни техники, како што се работа во двојки, во групи и персонализација, што им овозможува на слушателите да ги изразат своите личности, чувства и мислења од самиот почеток на учењето на македонскиот јазик. Во целина 3 од овој учебник има шест теми и во тема 4.Броеви на стр.33 дадена е вежба со часот: „Колку е часот? Поврзете го текстот со сликите“. Претставени се шест часовници и шест напишани времиња: **(Часот е) дванаесет; (Часот е) девет и триесет; (Часот е) три; (Часот е) еден и петнаесет; (Часот е) дваесет до единаесет; (Часот е) петнаесет до единаесет**. Понатаму следат вежби со читање на времето, допишување на часот. Во работната тетратка на стр.24 има вежба која предвидува впишување на часот под илустративно претставените часовници и читање и пишување на текст со дадени часовници на кои е претставено одредено време.

²⁴ <http://bro.gov.mk/docs/nastavni-programi/Cambridge/Nastavna%20programa-Matematika%20V%20odd.pdf>

²⁵ Математика за петто одделение, Cambridge Karen Morrison, Арс Ламина 2016

²⁶ „Добре дојдовте на македонски јазик“, Виолета Ајдинска-Папазовска, Работнички универзитет Скопје 1999

Изучувањето на германскиот јазик како странски јазик во Република Србија и Република Македонија е важен аспект за непречена комуникација со оние кои го зборуваат германскиот јазик. Анализата на учебниците кои се применуваат во двете земји како за ученици, така и за возрасни упатува на учебници кои се пишувани по Заедничката европска референтна рамка во Германија или во странство. Тие предвидуваат уште на ниво А 1 запознавање со часот и времето. Истиот се обработува во наставата по германски јазик по веќе научените броеви и во контекст на самата употреба на часовникот и часот. Пример земен за ова истражување е учебникот Шрите интернационал 1²⁷(Schritte 1 International)²⁸. Овој учебник е конципиран за возрасни и млади слушатели кои сакаат да го изучуваат германскиот јазик а немаат предзнаења од истиот. Заедно со Шрите интернационал 2, водат до ниво А1 од Заедничката европска референтна рамка за странски јазици. Овој учебник содржи интегрирана работна тетратка и аудио цд со фонетски вежби и интерактивни вежби за на персонален компјутер. Учебникот содржи седум лекции и во петтата лекција насловена „Мојот ден“ е предвидено изучувањето на употребата на часот во секојдневната комуникација. Лекцијата на стр. 50 започнува со прашањето Колку е часот? Претставени се неколку часовници и илустративен приказ со најважните елементи за совладување на кажувањето на времето на германски јазик. Низ целата лекција се обработува официјалниот и неофицијалниот начин на кажување на времето преку преку различни вежби: поврзување, подредување, дополнување, вежби со слушање и сл. Во работната тетратка се предвидени пет различни вежби за совладување на темата и проверка на наученото.

Заклучок

Земајќи ја во предвид перспективата дека германскиот јазик во Република Србија и во Република Македонија се изучува како странски јазик во овој труд се дава заклучок за

- сличностите и разликите меѓу македонскиот и германскиот јазик и
- сличностите и разликите меѓу српскиот и германскиот јазик во искажување на часот.

Во македонскиот и германскиот јазик имаме официјален начин на кажување на времето при кое се користат броевите од 1-24. Значи доколку сакаме да закажеме термин за официјална средба соодветно го употребуваме официјалниот начин на кажување на време пр. *Деловниот ручек се закажува во тринаесет часот и петнаесет минути (13:15 ч)*. Се пишува 13 па две точки (според DIN 5008, а според Duden дозволена се и овие две форми 13.15 и 13¹⁵) и бројот 15 и на крај во македонскиот јазик ја користеме кратенката ч за час, а во германскиот јазик зборот Uhr што значи час. И во двата случаеви на местото од двете точки се кажува зборот час а се пишува на крај. Во неофицијалниот начин на кажување на времето и во двата јазици се користат броевите од 1-12. Во германскиот јазик доаѓа до инверзија при користење на неформалниот начин, што не се случува во македонскиот јазик.

²⁷ Schritte 1 International Kursbuch+Arbeitsbuch, Daniela Niebisch, Sylvette Penning-Hiemstra, Franz Specht, Monika Bovermann, Monika Reimann, од издавачката куќа Hueber, Ismaning, Deutschland, 2006

²⁸ Schritte 1 International Kursbuch+Arbeitsbuch, Daniela Niebisch, Sylvette Penning-Hiemstra, Franz Specht, Monika Bovermann, Monika Reimann, од издавачката куќа Hueber, Ismaning, Deutschland, 2006

13:10 ч.	13:10 Uhr
еден и десет	zehn nach eins

Од дадениот пример се заклучува дека, неофицијалното кажување на часот на македонски јазик следи по следниот редослед: прво часот, сврзникот и, минутите. Во германскиот јазик се констатира инверзијата, со тоа што се кажуваат минутите, по/до, часот.

Кај **српскиот и германскиот јазик** може да се констатира дека и двата користат броеви од 1-24 за официјалниот начин на кажување на време.

10:30	10:30 Uhr
Десет часова и тридесет минута	zehn Uhr dreißig

Сличностите се уште поизразени во поглед на следните сегменти. Во српскиот и во германскиот јазик е забележан ист распоред при кажување на официјалното време и тоа: часот, зборот час, минутите. Иста е и сликата во неофицијалниот начин на кажување на времето.Пр.:

08:30	08:30 Uhr
пола девет	halb neun

И на крај заклучуваме подеднаква употреба на зборот Viertel- четвртина во сите три јазици.

09:15 ч.	09:15 Uhr	09:15
девет и черек	Viertel nach neun	четвртина после девет

Summary

During the following comparison: macedonian language – serbian language - german language on the subject: the similarities and differences in telling the time we could see, that all three have some things in common like the phrase **quarter past** and the **inversion** during the forming of unofficial telling the time in serbian and german language. That's the most important link between german and serbian language and the most big difference in the macedonian-german parallel.

ЛИТЕРАТУРА

А) На кирилица:

1. Добре дојдовте на македонски јазик, Виолета Ајдинска-Папазовска, Работнички универзитет Скопје 1999
2. Математика за второ одделение втор дел, Cambridge Karen Morrison, Арс Ламина 2015
3. Математика за прво одделение трет дел, Cambridge Karen Morrison, Арс Ламина 2015
4. Математика за трето одделение, Cambridge Karen Morrison, Арс Ламина 2014
5. Математика за четврто одделение, Cambridge Karen Morrison, Арс Ламина 2015
6. Математика за петто одделение, Cambridge Karen Morrison, Арс Ламина 2016
7. Мој дан, илустрација: Горан Грбић и текст: Оливера Грбић наменето за деца од 5-7 години од издавачката куќа Евро-Ћунти, Београд, 2012
8. Проверанка, Контролна свеска уз уџбенички комплет Свет око нас за други разред основне школе од авторите Биљана Гачановић, Биљана Требјешанин и Љиљана Новковић, Завод за уџбенике, Београд, 2007
9. Речник на македонски јазик со српскохрватски толкувања: Тодор Димитровски, Благоја Корубин, Трајко Стаматоски, редактор: Блаже Конески, Македонска книга Графички завод Гоце Делчев, Скопје 1986
10. Свет око нас, Биљана Гачановић, Љиљана Новковић и Биљана Требјешанин уџбеник за други разред основне школе од издавачката куќа Завод за уџбенике, Београд, 2011
11. Српски за странце РЕЧ по РЕЧ“ Маша Селимовић-Момчиловић и Љубица Живанић¹ почетни течај до издавачот Институт за стране језике Београд, 2007
12. Српско-македонски речник и разговорник, Книгоиздателство „Феникс“ Скопје 2004
13. Српскохрватско-Македонски речник: Г. Милошев, В. Груиќ, Корвезироски, Б. Благоески, А. Цукески -трето фототипско издание- Македонска Книга „Просветно Дело,, Скопје - 1989

Б) На латиница:

14. Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache: Prof. Dr. Dieter Götz, Prof. Dr. Günther Haensch, Prof. Dr. Hans Wellmann, Langenscheidt KG, Berlin und München, 2002, 5. Auflage
15. Schritte 1 International Kursbuch+Arbeitsbuch, Daniela Niebisch, Sylvette Penning-Niemstra, Franz Specht, Monika Bovermann, Monika Reimann, од издавачката куќа Hueber, Ismaning, Deutschland, 2006

В) Интернет линкови:

- <http://www.isj.rs/sr/index.html>
http://vs-material.wegerer.at/mathe/pdf_m/masse/uhr/TafelnWandStunden.pdf
<https://www.rastko.rs/filologija/odbor/odluka001.html>
<https://www.rastko.rs/filologija/odbor/odluka001.html>
<http://www.uhrzeitlernen.de/uhr-beherrschen.php>
<http://www.uhrzeitlernen.de/tagesablauf.php>
<http://bro.gov.mk/docs/nastavni-programi/Cambridge/Programa%20matematika%20I%20oddelenie.pdf>
<http://bro.gov.mk/docs/nastavni-programi/Cambridge/programa%20matematika%20III%20oddelenie.pdf>
<http://bro.gov.mk/docs/nastavni-programi/Cambridge/Nastavna%20programa-Matematika%20IV%20odd.pdf>
<http://bro.gov.mk/docs/nastavni-programi/Cambridge/Nastavna%20programa-Matematika%20V%20odd.pdf>